

4.8 Badatelství

Badatelsky orientovaná výuka (BOV), v zahraničí známá jako Inquiry based science education (IBSE), je aktivizační metoda výuky, která klade hlavní důraz na vlastní práci a prožitek žáka. V přírodních vědách se tato metoda přímo nabízí. Ačkoliv je počet studií zaměřených na BOV v zahraničí o poznání vyšší,⁶¹ i v České republice je o BOV nemalý zájem. Na akademické úrovni se jí zabývá například profesor M. Papáček,⁶² J. Dostál⁶³ nebo prof. I. Stuchlíková.⁶⁴ Pod záštitou univerzit vznikají také různé projekty, např. ScienceZOOM⁶⁵ či Soubor materiálů k badatelským aktivitám.⁶⁶ Na šíření povědomí o této metodě se podílí různé neziskové organizace, například sdružení Tereza se svým projektem Badatelé.cz.⁶⁷ V souvislosti se sdružením Tereza nelze opomenout ani mezinárodní program GLOBE,⁶⁸ který u nás funguje již od roku 1995 a je v něm zapojeno 130 škol. Zaměřen je převážně na terénní badatelské projekty. Mnoho návodů na badatelské aktivity (ať už pro chemii, biologii, fyziku nebo matematiku) vzniká v rámci bakalářských a diplomových prací. V současné době se také 40 škol po celé republice sdružuje do Centra kolegiální podpory pro badatelskou výuku v přírodních vědách v rámci projektu Laborky.cz⁶⁹ a 42 škol v rámci projektu Maják.⁷⁰

Na zjišťování úrovně čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti se v tříletých cyklech zaměřuje projekt PISA (*Programme for International Student Assessment*). V roce 2015 byla hlavní zjišťovanou oblastí přírodovědná gramotnost. Sledovány jsou i badatelské dovednosti, ačkoliv tímto termínem nejsou přímo pojmenovány.⁷¹ Z výsledků vyplynulo, že čeští žáci mají lepší znalost obsahu přírodních věd než znalost procedurální⁷² a epistemickou.⁷³ Hůře také navrhuji a vyhodnocuji přírodovědný výzkum.⁷⁴ Obecně neuspokojivé výsledky českých žáků v mezinárodním srovnání jsou dostatečným impulzem pro systematické rozvíjení přírodovědné a čtenářské gramotnosti, k čemuž se nabízí například právě badatelsky orientovaná výuka. Na BOV je nicméně nutné nahlížet komplexně a nevnímat ji jako pouhý nástroj k rozvoji vědomostí. Jak uvádí Dostál,⁷⁵ BOV musíme vnímat jako „*stěžejní v rozvoji myšlení, tvořivosti a řešení problémů.*“

⁶¹ Činčera, J. (2014). Význam nezávislých expertních center pro šíření badatelsky orientované výuky v České republice. *Scientia in educatione* 5, 74–81.

⁶² Viz například Papáček, M. (2010). Badatelsky orientované přírodovědné vyučování – cesta pro biologické vzdělávání generací Y, Z a alfa? *Scientia in Educatione* 1, 33–49.

⁶³ Dostál, J. (2015). *Badatelsky orientovaná výuka: Kompetence učitelů k její realizaci v technických a přírodovědných předmětech na základních školách*. Olomouc: Palackého univerzita.

⁶⁴ Stuchlíková, I. (2015). et al. *Oborové didaktiky: vývoj, stav, perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita.

⁶⁵ ScienceZoom [online]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2018 [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <http://www.sciencezoom.cz/cs>.

⁶⁶ MATERIÁLY k badatelským aktivitám [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013 [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <http://ach2016.upol.cz/bov/>.

⁶⁷ *Badatelsky orientované vyučování* [online]. Praha: TEREZA, vzdělávací centrum, z. ú., 2012 [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <http://badatele.cz/cz>.

⁶⁸ GLOBE (2020). Praha: TEREZA, vzdělávací centrum, z. ú. [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <https://globe-czech.cz/cz>.

⁶⁹ LABORKY.CZ: „*Vyšší výkon!*“ [online]. Slaný: Gymnázium Slaný, 2020 [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <http://www.laborky.cz/index.php>.

⁷⁰ Maják: *Sít' kolegiální podpory*. (2020). [online]. [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <http://majak.ssis.cz/>.

⁷¹ Řezníčková, D. (2013): Badatelsky orientovaná výuka geografie. *Geografické rozhledy*, 23(1), 12–15.

⁷² Jedná se o znalost standardních postupů, které vědci používají ke stanovení vědeckých poznatků. Patří sem například opakované měření pro minimalizaci chyb či kontroly při změně podmínek (pro více informací viz *Koncepční rámec hodnocení přírodovědné gramotnosti*: http://www.csicr.cz/html/PISA_KR_prirodovednaG/flipviewerexpress.html).

⁷³ Epistemická znalost se vztahuje k pochopení role specifických pojmů a charakteristických znaků nezbytných pro budování celé struktury znalostí ve vědě. Zahrnuje například porozumění významu otázek, připomínek, teorií, hypotéz, modelů či polemik v přírodních vědách (tamtéž).

⁷⁴ Blažek, R. (2017). *Publikace s uvolněnými úlohami z mezinárodního šetření PISA 2015*, 1st ed.; Česká školní inspekce: Praha.

⁷⁵ Dostál, J. (2015). *Badatelsky orientovaná výuka: Kompetence učitelů k její realizaci v technických a přírodovědných předmětech na základních školách*. Olomouc: Palackého univerzita.